

III

(Pripravljalni akti)

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

561. PLENARNO ZASEDANJE EVROPSKEGA EKONOMSKO-SOCIALNEGA ODBORA (JDE62, INTERACTIO), 9. 6. 2021–10. 6. 2021

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Sveta o ustanovitvi skupnih podjetij v okviru programa Obzorje Evropa

(COM(2021) 87 final 2021-48-NLE)

(2021/C 341/04)

Glavni poročevalec: **Anastasis YIAPANIS**

Zaprosilo	Svet Evropske unije, 6. 5. 2021
Pravna podlaga	člena 187 in 188 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Sklep predsedstva	23. 3. 2021
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	9. 6. 2021
Plenarno zasedanje št.	561
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	160/0/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da so končni rezultati dejavnosti skupnih podjetij izjemno pomembni za prihodnost evropskega gospodarstva. Zdaj je pravi čas za mobilizacijo vseh možnih virov in preobrazbo našega gospodarstva s spodbujanjem prelomnih tehnologij in trajnostnih gospodarskih modelov.

1.2 Pri prepletanju in sodelovanju z drugimi evropskimi partnerstvi bi se bilo treba osredotočiti na strateške in k učinkom usmerjene rezultate. Sinergije med različnimi programi financiranja in politikami EU ter sinergije med evropskimi in nacionalnimi sredstvi na ravni držav članic so ključne za doseganje največjega možnega učinka projektov raziskav in inovacij.

1.3 Ni povsem jasno, ali in kako bodo evropska partnerstva odprta za čim več deležnikov. EESO meni, da bi morali za dejavnosti vseh skupnih podjetij veljati načeli odprte udeležbe in preglednosti.

1.4 Za uspeh skupnih podjetij je osrednjega pomena vključenost socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe, tako v vlogi ponudnikov strokovnega znanja kot komunikacijskih kanalov. EESO poziva k stalnemu civilnemu socialnemu dialogu znotraj obstoječih svetovalnih skupin skupnih podjetij ter vključitvi ustreznih socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v skupine deležnikov skupnih podjetij.

1.5 Neenotnost pravil med različnimi skupnimi podjetji povzroča nejasnosti, zato se EESO zavzema za čim bolj enoten pristop, pri katerem pa se spoštujejo posebnosti vsakega skupnega podjetja.

1.6 EESO je zaskrbljen zaradi omejenega števila organizacij, ki lahko nastopajo kot zasebne ustanoviteljice pri več skupnih podjetjih. Poziva tudi k odprtosti in preglednosti pri izbiranju pridruženih članov. Zato bi si morala skupna podjetja prizadevati, da pridobijo čim več držav članic. Koristi članstva so zelo omejene glede na to, da se uporablja načelo javnega razpisa za financiranje. Zato bi bilo treba povečati število mest za predstavnike zasebnega sektorja v upravnem odboru tako kot v skupnem podjetju za čisto letalstvo.

1.7 Člen 26(4)(b) bi bilo treba spremeniti tako: „finančnih prispevkov članov in prispevajajočih partnerjev k skupnemu podjetju za operativne stroške“. Nejasno je, kakšna je vloga prispevajajočih partnerjev v zvezi z udeležbo v dejavnostih, vključenostjo v upravljanje, koristmi za zagotavljanje financiranja itd.

1.8 Finančna sredstva EU bi morala v največji možni meri delovati kot vzvod in spodbujati zasebne prispevke v skladu z zmogljivostjo plačnikov. EESO je zadovoljen s predlogom, da bi morali biti letni stroški za MSP znatno nižji, ter se strinja, da se del proračuna skupnega podjetja nameni dejavnostim MSP.

1.9 Odbor želi, da se natančno pojasni postopek za pripravo delovnega programa za vsako skupno podjetje, pojasnilo pa se vključi v Del 1 uredbe. Celoten obseg končnih rezultatov raziskave bi bilo treba dati na voljo vsem deležnikom EU.

1.10 EESO zelo ceni predlog o odpravi obveznosti partnerjev, da poročajo o neupravičenih stroških, in namero o izogibanju dvojnimi revizijam.

1.11 EU si mora prizadevati za lastne interese ter krepi evropski raziskovalni prostor in inovacijsko zmogljivost Evrope. EESO izrecno poudarja, da bi bilo treba rezultate raziskav, ki jih opravijo skupna podjetja, z uporabo evropske tehnologije izkoristiti v industriji v EU.

1.12 Evropske inovacije in patenti bi morali biti dobro zaščiteni pred sovražnimi namerami in gospodarskim vohunjenjem. Uvedba enotnega evropskega patenta je nujna, intelektualna lastnina in patenti pa so ključnega pomena, pa vendar v zakonodajnem predlogu Komisije niso omenjeni.

1.13 EESO pozdravlja obveznost spremljanja v zvezi z vključevanjem MSP, geografsko zastopanostjo in stopnjo sofinanciranja. Uvesti je treba tudi kvalitativne kazalnike, kot so vrsta dosežene inovacije, prednosti za civilno družbo in število novo ustvarjenih delovnih mest.

2. Uvod

2.1 Evropska strategija za okrevanje je zelo jasna. Osredotočena je na dvojni, zeleni in digitalni prehod, in obravnava strateške odvisnosti. S tega vidika imajo skupna podjetja zelo pomembno vlogo pri povezovanju evropskega strokovnega znanja iz različnih gospodarskih sektorjev, spodbujanju konkurenčnosti, izboljševanju znanj in spretnosti ter krepitevi industrijske baze.

2.2 Evropska komisija predlaga vzpostavitev devetih skupnih podjetij v okviru stebra II Obzorja Evropa „Globalni izzivi in evropska industrijska konkurenčnost“: krožna Evropa na biološki osnovi, čisto letalstvo, čisti vodik, evropske železnice, svetovno zdravje v okviru EDCTP3, pobuda za inovativno zdravje, ključne digitalne tehnologije, raziskave o upravljanju zračnega prometa enotnega evropskega neba ter pametna omrežja in storitve.

2.3 Agende vseh skupnih podjetij bi morale temeljiti na evropskem zelenem dogovoru ⁽¹⁾, evropski digitalni strategiji ⁽²⁾ in ciljih Združenih narodov za trajnostni razvoj ⁽³⁾ ter prispevati k uresničitvi ciljev posodobitve industrijske strategije iz leta 2020: močnejši notni trg za okrevanje Evrope ⁽⁴⁾. Upoštevati bi morale evropske socialne partnerje in organizacije civilne družbe, MSP, javne oblasti in njihove zainteresirane deležnike, kar pa se doslej še ni zgodilo.

⁽¹⁾ COM(2019) 640 final.

⁽²⁾ COM(2020) 67 final.

⁽³⁾ Cilji Združenih narodov za trajnostni razvoj.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_21_1884.

2.4 Glavni cilj skupnih podjetij je spodbujati raziskave in inovacije v celotni EU in hkrati pospeševati gospodarski, socialni, digitalni in ekološki prehod. Očitno lahko skupna podjetja razvijejo močna javno-zasebna partnerstva, ki bodo sposobna okrepiti vodstvo EU, izboljšati konkurenčnost in rast ter zbrati védenje, strokovno znanje in vrhunske znanstvene dosežke iz celotne EU in tretjih držav. Izmenjava znanja po celotnem ozemlju, med državljani in podjetji, je izjemno pomembna.

2.5 Raziskave in inovacije imajo ključni pomen tudi za trajnostno okrevanje Evrope po pandemiji, saj zagotavljajo konkurenčnost gospodarstva, ustvarjanje delovnih mest in trajnostno rast ter prispevajo k neodvisnosti Evrope. EU se bo na svetovnem prizorišču lahko dokazala le, če bo veliko vlagala v raziskave in inovacije. Zdaj je pravi čas za izkoriščanje vseh možnih virov in preobrazbo našega gospodarstva s spodbujanjem prelomnih tehnologij in trajnostnih gospodarskih modelov.

2.6 EU na področju vlaganja v raziskave in inovacije zaostaja za drugimi deli sveta, zlasti za ZDA in Azijo. Enako velja za zmogljivost in hitrost prenosa rezultatov raziskav in razvoja v inovativne proizvode in storitve. To dolgoročno ni sprejemljivo, saj bo Evropa lahko postala svetovna vodilna sila le, če bo izkoristila zagon, ki ga je ustvarilo Obzorje 2020. EESO je že svaril, da se tehnologije, ki se razvijejo v Evropi, vse prepogosto komercializirajo drugod. „EU ni uspelo ustvariti tehnoloških velikanov in premalo novih vodilnih inovativnih podjetij se razvije v velike družbe z močno raziskovalno in razvojno dejavnostjo“⁽⁵⁾.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Skupna podjetja uporabljajo evropska, nacionalna in zasebna sredstva, da bi povezovala najpomembnejše deležnike z evropskega raziskovalnega prizorišča, vključno s pridruženimi državami. EESO meni, da so končni rezultati njihovih dejavnosti izjemno pomembni za prihodnost evropskega gospodarstva.

3.2 Dejavnosti vsakega skupnega podjetja bi morale biti popolnoma pregledne in ambiciozno usmerjene v cilje. Pri prepletanju in sodelovanju z drugimi evropskimi partnerstvi, zlasti s približno 120 partnerstvi v okviru Obzorja 2020, bi se bilo treba osredotočiti na strateške in k učinkom usmerjene rezultate. „Sinergije med različnimi programi financiranja Unije in politikami Unije, zlasti s strukturnimi skladi, dosežene na podlagi združitljivih predpisov, so [navsezadnje] bistvene za zagotavljanje čim večjega učinka projektov raziskav in inovacij“⁽⁶⁾.

3.3 EESO ceni namen Komisije, da evropska partnerstva odpre čim več deležnikom, ni pa jasno, ali in kako se bo to dejansko zgodilo. Število zasebnih ustanovnih članov je precej omejeno, pridružene člane pa naj bi izbiral omejen upravni odbor. Poleg tega ni jasno, kako se bo prispevajoče partnerje spodbujalo, da se pridružijo skupnim podjetjem. EESO tudi meni, da bi morali za dejavnosti vseh skupnih podjetij veljati načeli odprte udeležbe in preglednosti.

3.4 Opozarja, da so ponekod v Delu 2 uredbe za skupna podjetja predvideni različni pristopi in organizacijska pravila. Finančna sredstva EU bi morala v največji možni meri delovati kot vzvod in spodbujati zasebne prispevke v skladu z zmogljivostjo plačnikov.

3.5 Organizacijsko pravilo geografsko uravnotežene zastopanosti je določeno le v skupnem podjetju za evropske železnice. Čeprav je sodelovanje med skupnimi podjetji izjemno pomembno, je omenjeno le v zvezi s skupnima podjetjema za čisto letalstvo in SESAR.

3.6 EESO poleg tega ugotavlja, da pri skupnih podjetjih za čisti vodik, EDCTP3, pametna omrežja in storitve ter ključne digitalne tehnologije izbor pridruženih članov ni omenjen. V nekaterih primerih jih mora celo odobriti Komisija, v drugih pa jih samo izbere upravni odbor. EESO meni, da bi enotna pravila zagotovila večjo jasnost.

⁽⁵⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 108.

⁽⁶⁾ UL C 62, 15.2.2019, str. 33.

3.7 EESO je zaskrbljen zaradi omejenega števila organizacij, ki lahko nastopajo kot zasebne ustanoviteljice pri več skupnih podjetjih. Izredno pomembno je, da sta razpoložljivost skupnih podjetij in dostop do njih čim obsežnejša. EESO poziva k temeljiti analizi, ki bo osredotočena na razširitev predlaganih ustanovnih članov za vsa skupna podjetja ter na odprtost in preglednost izbiranja pridruženih članov. Skupna podjetja bi si morala poleg tega prizadevati, da pridobijo čim več držav članic, da se poskrbi za usklajenost z nacionalnimi in regionalnimi politikami. Koristi članstva so zelo omejene glede na to, da se uporablja načelo javnega razpisa za financiranje. Zaradi tega EESO meni, da bi bilo treba povečati število mest za predstavnike zasebnega sektorja v upravnem odboru tako kot v skupnem podjetju za čisto letalstvo.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Države članice imajo različne ekosisteme strukturnih inovacij, uspehi raziskav in inovacij pa so prav tako različni. EESO poziva vse države članice, še posebej tiste z manjšim napredkom, k vlaganjem in vključevanju. Dejavnosti skupnih podjetij morajo biti usklajene z drugimi programi EU za raziskave in inovacije, vključno z mehanizmom za okrevanje in odpornost ⁽⁷⁾. Državam članicam je treba priporočiti, naj vzpostavljajo strukturirane povezave med svojimi nacionalnimi načrti okrevanja in strateškimi programi za raziskave in inovacije skupnih podjetij ter ustvarjajo sinergije, tudi s programi financiranja na nacionalni ravni.

4.2 EESO je zadovoljen, da prispevek iz proračuna EU znaša skoraj 10 milijard EUR. Meni, da bi ga lahko na nekaterih ključnih področjih povečali, da bi izkoristili pomembna dodatna sredstva iz proračunov zasebnega sektorja in držav članic. S sporazumom o večletnem finančnem okviru, ki je bil dosežen decembra 2020 in s katerim se je 5 milijard EUR iz Instrumenta Evropske unije za okrevanje namenilo Obzorju Evropa, naj bi povečali sredstva skupnih podjetij v sektorjih, ki jih je zelo prizadela pandemija COVID-19, in sektorjih, ki se soočajo s strateškimi odvisnostmi. Vendar bi bilo treba člen 26 (4)(b) spremeniti tako: „finančnih prispevkov članov in prispevajajočih partnerjev k skupnemu podjetju za operativne stroške“.

4.3 EESO se v zvezi s predlogom zavzema za več jasnosti, preglednosti in predhodno analizo stroškov in koristi, da se vzpostavi skupna zaledna služba za vsa skupna podjetja. Tako bi se lahko ocenilo, ali se lahko pričakuje resnična dodana vrednost in povečanje učinkovitosti. EESO tudi pričakuje, da bo upravljanje zaledne službe za državljane in podjetja popolnoma pregledno in da se bo uporabljala najboljša razpoložljiva tehnologija, vključno z blokovno verigo, analizo masovnih podatkov itd.

4.4 Za uspeh skupnih podjetij je osrednjega pomena vključenost socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe. Treba jih je intenzivno vključiti tako v vlogi ponudnikov strokovnega znanja kot komunikacijskih kanalov, da bodo napredek in končni rezultati dosegli celotno evropsko poslovno skupnost ter tudi delavce, potrošnike in državljane. EESO poziva k stalnemu civilnemu socialnemu dialogu z obstoječimi svetovalnimi skupinami skupnih podjetij ter vključitvi ustreznih socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v skupine deležnikov.

4.5 Odbor meni, da bi morala biti skupna podjetja različno organizirana, saj pokrivajo različne sektorje s specifičnimi lastnostmi. Načeli odprte udeležbe za vse zainteresirane deležnike in dostopa za MSP pa morata biti jasno določeni za vsa skupna podjetja. Trenutno ni tako. EESO je že omenil, da „[bi morala biti mala in srednja podjetja, kljub prejšnjim prizadevanjem v okvirnih programih,] bolj vključena v dejavnosti, ki temeljijo na raziskavah in inovacijah, program Obzorje Evropa pa bi lahko bil najboljši način za pridobitev njihovega zanimanja“ ⁽⁸⁾.

4.6 MSP imajo skupne probleme in potrebujejo pomoč pri povečanju obsega in doseganju mednarodnih trgov. EESO je zadovoljen, da naj bi bili letni upravni stroški za MSP znatno nižji kot za velika podjetja. Vendar ni jasno, zakaj so predstavniki MSP v nekatere upravne odbore vključeni (npr. krožna Evropa na biološki osnovi in čisto letalstvo), v druge pa ne.

4.7 EESO meni, da bi moral biti del proračunov skupnih podjetij namenjen dejavnostim MSP. Ta sredstva morajo biti na voljo čim prej po ustanovitvi skupnih podjetij in jasno objavljena na uradni spletni strani vsakega skupnega podjetja.

⁽⁷⁾ Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost (UL L 57, 18.2.2021, str. 17).

⁽⁸⁾ UL C 62, 15.2.2019, str. 33.

4.8 Komisija mora poskrbeti, da bodo razpoložljiva sredstva na voljo vsem, ki jih udeležba zanima in se odzovejo na razpise skupnih podjetij, ter da bo sprejemanje projektov potekalo pregledno in pravično. EESO svari pred možnostjo, da bi za organizacije, ki jih podpirajo ustanovni člani skupnega podjetja, veljala nekakšna prednostna obravnava. To bi namreč povzročilo, da bi program postal ogromna shema subvencioniranja, kar je po mnenju EESO popolnoma nesprejemljivo.

4.9 Odbor želi, da se natančno pojasni postopek za pripravo delovnega programa za vsako skupno podjetje, pojasnilo pa se vključi v Del 1 uredbe. Jasno je, da se je treba izogibati primerom, v katerih skupna podjetja financirajo raziskovalne programe, ki bi jih podjetja izvedla v vsakem primeru. EESO tudi poziva, da je treba dati končne rezultate raziskav na voljo vsem deležnikom EU.

4.10 EESO v duhu poenostavitve zelo ceni predlog o odpravi obveznosti partnerjev, da poročajo o neupravičenih stroških, in namero o izogibanju dvojnimi revizijam. Pozdravlja tudi odpravo zahteve, da mora bodisi skupno podjetje bodisi kak drug organ EU revidirati stroške dodatnih dejavnosti.

4.11 Za uspeh skupnih podjetij je pomembno zbrati čim več mednarodnih deležnikov. Toda treba si je prizadevati za lastne interese EU ter krepiti evropski raziskovalni prostor in inovacijsko zmogljivost Evrope. EESO izrecno poudarja, da bi bilo treba rezultate raziskav, ki jih opravijo skupna podjetja, z uporabo evropske tehnologije izkoristiti v industriji v EU.

4.12 Odbor je v preteklosti že zapisal, da „EU ne more ostati vodilna na področju inovacij brez pametnih politik intelektualne lastnine. Zagotoviti je treba, da bodo evropske inovacije in patenti dobro zaščiteni pred sovražnimi namerami in gospodarskim vohunjenjem. Zato je nujno, da se začne uporabljati enotni evropski patent“⁽⁹⁾. Azija je na primer leta 2019 vložila 65 % vseh prijav v svetu, Evropa pa samo 11,3 %⁽¹⁰⁾. Intelektualna lastnina in patenti so ključno vprašanje, ki pa ga Komisija v predlogu žal ne omenja.

4.13 EESO pozdravlja člen 171, ki obravnava spremljanje in ocenjevanje dejavnosti skupnih podjetij. Zlasti pozdravlja obveznost spremljanja v zvezi z vključevanjem MSP, geografsko zastopanostjo in stopnjo sofinanciranja. Predlaga pa, da se beseda „redno“ zamenja z besedo „letno“ ali „vsaki dve leti“, da se odpravi nejasnost. Komisija bi zato morala tudi pojasniti, katera služba je pristojna za dejavnosti spremljanja.

4.14 EESO je še vedno mnenja, da „[u]spešnosti družbenega in gospodarskega sistema ni mogoče meriti samo na podlagi kvantitativnih kazalnikov, kot je namembnost sredstev za raziskave in inovacije, pač pa je treba uporabiti tudi kvalitativne kazalnike, kot so vrsta inovacij, danih na trg, koristi za civilno družbo in kakovost novih delovnih mest“⁽¹¹⁾.

V Bruslju, 9. junija 2021

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ UL C 364, 28.10.2020, str. 108.

⁽¹⁰⁾ World Intellectual Property Indicators 2020.

⁽¹¹⁾ UL C 440, 6.12.2018, str. 73.